

VEILIGHEID EN VCA CERTIFICERING BIJ KMO'S EEN VOLWAARDIG ONDERDEEL VAN HET IKZ BELEID

Lic. I. Demeulenaere

Consultant bij het Centrum voor KwaliteitsZorg West-Vlaanderen.

Inleiding

De voorbije jaren is het ook voor vele KMO bedrijfsleiders duidelijk geworden dat IKZ (Integrale Kwaliteits-Zorg) niet alleen aandacht vraagt voor de kwaliteit van de geleverde producten en diensten, maar ook voor de kwaliteit van het geheel van de activiteiten die samen een bedrijfsorganisatie uitmaken. De nog steeds toenemende belangstelling voor ISO9000 kwaliteitssystemen is hier zeker niet vreemd aan. In dit artikel wordt aangetoond dat veilig werken een integraal onderdeel van ons kwaliteitsbeleid is. Tevens wordt een korte toelichting gegeven bij het opgang makende VCA model voor een veilig bedrijf, en wordt uiteengezet uit hoe dit systeem kan worden ingepast in het raamwerk van een ISO9000 kwaliteitssysteem.

Veiligheid als aandachtspunt binnen IKZ

Belangrijke aandachtsgebieden voor de leiding van een IKZ-bedrijf zijn ondermeer kostenbeheersing, een doeltreffend 'human resources management' en de perceptie die klant en maatschappij hebben van het bedrijf. Werken aan de verbetering van de veiligheid op de eigen bedrijfsterreinen en bij de klant-opdrachtgever levert duidelijk een positieve bijdrage tot deze drie gebieden.

Veiligheidskosten

Arbeidsongevallen, materiële schade, onveilige handelingen en situaties: dit zijn evidente verstoringen van de normale productieprocessen, die een vermijdbare meerkost met zich meebrengen. Dit zijn niet te verwaarlozen voorbeelden van wat in IKZ termino-

logie wordt betiteld als 'kosten van niet-kwaliteit'.

Tevreden werknemers

Een onderneming waar een klimaat van aandacht voor veiligheid heerst, scoort gemiddeld beter wat betreft tevredenheid van de werknemers in het algemeen en de arbeiders in het bijzonder. Konkreet kunnen op dit vlak de volgende positieve resultaten worden verwacht als gevolg van een actief veiligheidsbeleid:

- minder verloop
- minder verzuim
- beter werkoverleg
- betere bespreekbaarheid van problemen (initieel van veiligheidsproblemen, later van algemeen technische problemen, waarbij de arbeiders meer en meer konstruktief gaan bijdragen tot het vinden van blijvende oplossingen)
- minder interne klachten

Imago

Een bedrijf dat gekend staat voor zijn veilig en gezond klimaat, scoort niet alleen goed bij de eigen werknemers, maar ook bij de opdrachtgevers en in de maatschappij in het algemeen. De positieve gevolgen zijn bijvoorbeeld de ontsluiting van nieuwe markten, een verbeterde toegang tot de arbeidsmarkt (voor zover het werkkrachten betreft die schaars zijn en werk

verrichten met een veiligheidsrisico) en een beter imago bij de omwonenden.

Veiligheids Checklijst Aannemers

Wat is VCA ?

VCA staat voor 'Veiligheids Checklijst Aannemers'. VCA is een model voor een bedrijf dat een grondig veiligheidsbeleid voert. Het model wordt gekoncretiseerd aan de hand van een uitgebreide vragenlijst. Deze lijst werd opgesteld door een 'Centraal College van Deskundigen' in Nederland, initieel ten behoeve van de bedrijven in de petrochemische nijverheid die een middel zochten om hun eigen doorgedreven veiligheidsbeleid door te trekken naar hun onderaannemers. Het systeem is algemeen genoeg om in om het even welk industrieel bedrijf toepasbaar te zijn. We kunnen dan ook stellen dat VCA een beheersysteem stijl ISO9000 is, toegespitst op een specifieke problematiek: veilig werken.

Waarom streven naar VCA certificering?

Er zijn diverse redenen aan te halen waarom een bedrijf voor zichzelf kan beslissen dat VCA certificering een noodzaak of een opportuniteit is. Naast de hierboven aangehaalde motivaties om een veiligheidsbeleid te

---

Voor ieder bedrijf dat zijn veiligheidsbeleid op snelle en doeltreffende wijze verder wenst uit te bouwen, is het opstarten van een VCA systeem waarschijnlijk de meest renderende methode waarover wij vandaag beschikken. Voor bedrijven met een ISO9000 systeem, ligt de instapdrempel bovendien zeer laag.

---

voeren, kunnen ook volgende elementen een belangrijke rol spelen:

- meer en meer opdrachtgevers eisen de VCA certificering, of geven in geval van gelijkaardige offertes de voorkeur aan de aanbieder die het certificaat kan voorleggen,
- indien u werkt voor opdrachtgevers die geregeld een veiligheidsaudit uitvoeren op uw bedrijfsterrein of op uw werven, dan helpt een VCA systeem om deze audits vlotter te laten verlopen en naderhand eventueel te beperken,
- VCA verplicht u tot een systematische en gestructureerde aanpak van alles wat met veiligheid te maken heeft, en verplicht uw leidinggevende medewerkers om geregeld interne controles uit te voeren (interne audits).

VCA vervangt de wet niet!

In het VCA systeem zijn de organisatorische structuren en procedures opgenomen die men in de nationale wetgeving (ARAB - CODEX) en in de Europese richtlijnen kan terugvinden. VCA vormt echter in de eerste plaats een raamwerk waarbinnen op een efficiënte en gemakkelijk te controleren en te verbeteren wijze aan alle richtlijnen kan worden voldaan. VCA is geen wettelijke verplichting, en vervangt de geldende wetgeving niet.

De 10 geboden van de VCA

Volgens de VCA checklijst ziet een bedrijf dat hoog scoort wat betreft veiligheidszorg er als volgt uit:

(1) Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM): beleid en organisatie, management betrokkenheid

Het management heeft een algemene verklaring ondertekend, waarin het belang wordt bevestigd van het voorkomen van persoonlijk letsel, materiële en milieuschade, het belang van de veiligheid van derden, het belang van continu streven naar verbeteringen op het gebied van VGM (Veiligheid, Gezondheid en Milieu).

Deze verklaring geeft duidelijke prioriteiten aan, en wordt minstens om de 3 jaar herzien. Er bestaat een jaarplan waarin controleerbare doelstellingen en activiteiten met betrekking tot VGM vastgelegd zijn. Minstens één maal per jaar worden doel-

stellingen en resultaten met elkaar vergeleken, en wordt het plan bijgesteld.

Alle leidinggevenden kennen hun verantwoordelijkheden met betrekking tot veiligheid en milieu; een interne deskundige treedt op als coördinator voor veiligheids-, gezondheids- en milieuzaken. Eventueel zijn er specifieke coördinatoren toegewezen aan belangrijke projecten.

De leidinggevenden van het bedrijf tonen dat zij veiligheid belangrijk vinden, door regelmatig inspecties te houden op de werkplek, en door actie te nemen wanneer zij afwijkingen van de gevoerde politiek vaststellen. Alle leidinggevenden worden jaarlijks beoordeeld op hun bijdrage tot de realisatie van het veiligheidsbeleid.

Minstens één maal per jaar komt het gehele bedrijf samen rond het thema veiligheid.

(2) Selectie van Personeel

Alle werknemers beschikken over de juiste vakkennis, ook wat betreft de VGM aspecten van hun werk. Waar van toepassing, beschikken de werknemers over de vereiste certificaten (bijvoorbeeld vorkliftchauffeurs). Dit geldt zowel voor de eigen werknemers als voor het personeel van onderaannemers. Het operationele personeel ondergaat bij indienstneming de medische keuringen die voor het uitvoeren van bepaalde werkzaamheden noodzakelijk zijn.

(3) Voorlichting, onderricht en communicatie

Nieuw in dienst tredend personeel (eigen mensen en onderaannemers) krijgt doeltreffende opleiding en training over de VGM zaken die verband houden met hun takenpakket: aktie in geval van brand, melden van onveilige situaties, gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM), aktie in geval van verwonding, milieuaspekten van de job. Veiligheids-kritieke taken (bijvoorbeeld werken met gevaarlijke stoffen) krijgen hierbij speciale aandacht. Alle leidinggevenden krijgen een formele opleiding over veiligheid. Indien voor een projekt specifieke regels, voorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen van toepassing zijn, dan worden alle betrokken medewerkers en onderaannemers hierover formeel en uitvoerig ingelicht.

De VGM kennis van alle medewerkers wordt regelmatig opgefrist en verbreed.

De veiligheidscoördinator heeft een specifieke basis-opleiding gevolgd, en schoolt zich geregeld bij.

(4) Aankoop van materieel / diensten, keuring van middelen

Bij de aankoop van goederen, uitrusting en machines hanteert het bedrijf specificaties en aankoopprocedures die rekening houden met het beperken van VGM risico's die kunnen voortkomen uit het gebruik van het aangekochte materiaal (bijvoorbeeld cirkelzagen, chemicaliën). Waar nodig wordt een certificaat geëist dat waarborgt dat de geleverde materialen voldoen aan de gestelde eisen.

Kritieke machines en apparatuur zijn duidelijk geïdentificeerd en worden periodiek gekeurd, zodat de goede conditie ervan gewaarborgd blijft. Alle apparatuur voldoet minstens aan de ter plaatse geldende wettelijke voorschriften. Voorbeelden van bedoelde uitrusting zijn: hijsgereedschap, ladders en stijgers, liften, brandblusmateriaal, elektrisch gereedschap, lasapparatuur. Alle keuringen gebeuren door bevoegde instanties, en worden systematisch geregistreerd.

Bij de selectie van onderaannemers wordt met VGM criteria rekening gehouden.

(5) (Algemene) Veiligheid, Gezondheid en Milieu inspecties en observaties

De direkt leidinggevenden (meester-gast, voorman, werfleider) inspecteren regelmatig de werkplekken. Zij doen dit minstens één maal per maand formeel, aan de hand van een checklijst. Bij deze inspecties wordt ondermeer gelet op orde en netheid, naleven van veiligheidsvoorschriften, gebruik van persoonlijke beschermingsmiddelen, gevaarlijke situaties en handelingen, verhandeling en gebruik van gevaarlijke stoffen, aanwezigheid en bruikbaarheid van reddingsmiddelen (EHBO-koffer, brandblussers, ...). De uitvoering van kritieke taken wordt periodiek geobserveerd volgens een vast programma.

Er gebeurt een formele opvolging van gemelde afwijkingen, zodat de juiste akties gepland en uitgevoerd worden.

(6) Regels / voorschriften, projektveiligheidsplan

De regels en afspraken die aangeleerd worden bij opleiding en training zijn schriftelijk vastgelegd onder de vorm van werkvoorschriften. Werknemers en onderaannemers hebben in de buurt van hun werklocatie vlotte toegang tot deze documentatie. Deze documentatie is zowel van algemene aard als specifiek voor bepaalde werkzaamheden. Voor risicovolle werkzaamheden wordt er gewerkt met een systeem van werkvergunningen.

Voor uitgebreide specifieke opdrachten of projecten wordt een projectveiligheidsplan opgesteld. Er bestaan criteria om uit te maken wanneer een dergelijk plan is vereist, en wanneer hierover expliciete besprekingen met de opdrachtgever worden gevoerd. Dit plan is een mini-VCA, van toepassing op de lokatie en op de activiteiten van het project. Er bestaat een vast raamwerk voor het opstellen van een dergelijk plan, dat aangepast kan worden in functie van de specifieke risico's van het project.

(7) Melding, onderzoek, registratie van ongevallen, incidenten en onveilige situaties

Bij ongevallen (met verzuim), bijna-ongevallen en bij het vaststellen van onveilige handelingen of situaties bij werknemers en onderaannemers wordt een rapport opgesteld. Er bestaat een duidelijke richtlijn over wat

aan wie wordt gerapporteerd, wie verantwoordelijk is voor onderzoek en opvolging, en wie het ongevallenregister bijhoudt. De richtlijn wordt ondersteund door een doeltreffend formulier. Waar nodig wordt gerapporteerd aan de bevoegde overheidsinstanties. Het onderzoek van een ongeval of incident wordt vertaald naar concrete actiepunten ter verbetering van de veiligheidsafspraken. Het bedrijf houdt statistieken bij van de veiligheidsindicatoren: aantal doden, verzuimongevallen, bijna-ongevallen. (We spreken van een verzuimongeval wanneer de betrokken medewerker de eerst volgende werkdag na het ongeval niet komt werken.)

(8) Risico identifikatie veiligheid, gezondheid en milieu

Het bedrijf bepaalt zijn prioriteiten voor het uitwerken van veiligheidsmaatregelen aan de hand van een systematische identifikatie, inventarisatie en analyse van de VGM risico's. Hierbij wordt rekening gehouden met de kans dat een ongeval of incident zich kan voordoen, en met de omvang van de eventuele menselijke en materiële schade. Maatregelen met betrekking tot het afvoeren en verwerken van afval krijgen speciale aandacht. De risicoanalyse bepaalt welke persoonlijke beschermingsmiddelen ter beschikking worden gesteld van het personeel: veiligheidshelm, veiligheidsbril, veiligheidsschoenen, werk-, regen- en winterkleding, gehoorbescherming, valbe-

veiliging, adembescherming, handbescherming. Medische risico's worden eveneens geïdentificeerd; er is een duidelijke richtlijn wat betreft medisch onderzoek.

(9) Voorbereiding noodsituaties

De risicoanalyse bepaalt ook welke voorzieningen worden genomen met betrekking tot signalizatie, EHBO-materiaal, meetinstrumenten, brandpreventie en brandbestrijding. Het bedrijf voorziet zelf in de nodige middelen op lokaties (werven) waar de opdrachtgever dit heeft nagelaten.

Er bestaat een noodplan dat voorziet in maatregelen in geval van een noodsituatie. Dit geldt zowel voor de eigen bedrijfslokatie als voor het uitvoeren van werkzaamheden bij een opdrachtgever. De haalbaarheid van het noodplan wordt periodiek getoetst door middel van inoefening (bijvoorbeeld evacuatieoefening). Een voldoende aantal personen heeft een EHBO opleiding gevolgd. Het operationeel personeel heeft een training gevolgd waardoor zij in staat zijn een beginnende brand te blussen. Personeel dat toxische stoffen gebruikt tijdens de werkzaamheden, is hier specifiek voor opgeleid.

(10) VGM communicatie en overleg

Er is een doeltreffend comité VGV aanwezig waarin op gestructureerde wijze veiligheidsoverleg wordt gevoerd tussen werkgever en werknemersorganisaties. De werknemers worden op de hoogte gehouden van de resultaten van dit overleg. VGM-overleg blijft niet beperkt tot het comité VGV, maar is een vast onderdeel van belangrijke vergaderingen waar leidinggevenden aanwezig zijn (stafmeetings, wekelijks overleg, ...).

Minstens eens per 4 weken houden de direkt leidinggevenden een korte bijeenkomst met het uitvoerend personeel op de werkplek. In het VCA systeem noemt men dit 'toolbox meetings'. In deze bijeenkomsten komen één of meer praktische onderwerpen rond veiligheid aan bod: nut en gebruik van specifieke persoonlijke beschermingsmiddelen, bespreking van ongevallen of incidenten die zich hebben voorgedaan, noodplannen, gebruik van specifieke apparatuur, orde en netheid, regels, voorschriften en werkvergunningen. Dit gebeurt zowel

Foto H. Maertens, Brugge

op het bedrijf als ter plaatse bij de opdrachtgevers (klanten).

Naast de 'toolbox meetings', die typisch met kleine groepen gehouden worden, organiseert het bedrijf ook geregeld bredere kampanjes rond een belangrijk en aktueel veiligheids-tema.

Met de onderaannemers wordt voor ieder projekt een startvergadering belegd, waarbij alle belangrijke VGM aspecten aan bod komen.

Procedures en werkinstructies

Zoals bij een ISO9000 kwaliteitssysteem, vraagt VCA dat het gevoerde beleid formeel en schriftelijk wordt vastgelegd, en dat de implementatie van het beleid kan worden gerekonstrueerd en beoordeeld aan de hand van rapporten of ander bewijsmateriaal ('evidence').

Hoewel het VCA dokument hierover geen richtlijnen geeft, is het aan te raden een VCA dokumentatie op te bouwen volgens de beproefde structuur van een ISO9000 systeem:

- globale beleidslijnen worden uitgezet en toegelicht in een veiligheids-handboek
- de diverse interne afspraken, die voornamelijk gekend en toegepast worden door de leidinggevenden, worden beschreven in een aantal veiligheidsprocedures
- dit alles wordt vertaald naar duidelijke richtlijnen voor de operationelen via werkinstructies met bijhorende formulieren

Deze aanpak laat tevens toe om de dokumentatie eventueel te integreren in een reeds bestaand borgingssysteem (ISO9000, HACCP, GMP).

Het VCA projekt

Het invoeren van een VCA systeem is een projekt, en vraagt bijgevolg aandacht voor een aantal details die de slaagkans van het projekt gevoelig kunnen verhogen.

Vormen van een VCA team

Wanneer de leiding van een bedrijf beslist om te starten met de uitbouw van een borgingssysteem veiligheid konform aan de VCA checklijst, dan begint men best met de samenstelling van een projektteam. In dit team zijn typisch de volgende funkties vertegenwoordigd:

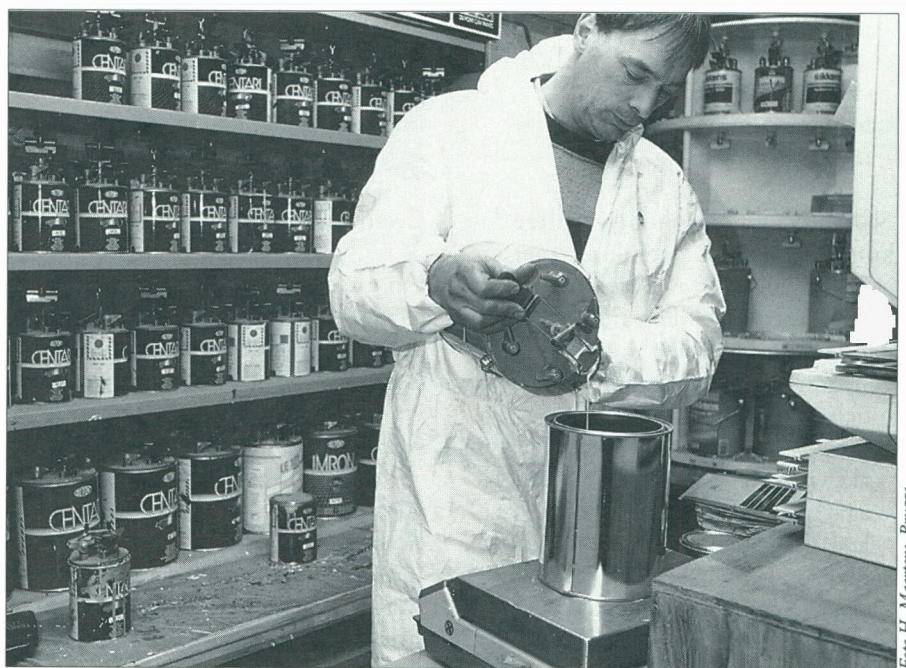

Foto H. Maertens, Brugge

- de verantwoordelijke veiligheid en/of kwaliteit (bij KMO's is dit meestal dezelfde persoon)
- de eventuele milieuverantwoordelijke
- één of meer meestergasten / opzichters
- eventuele werfleiders
- de verantwoordelijke voor interne opleiding
- een vertegenwoordiger van het comité VGV
- iemand die de details van produktie en transportuitrusting kent (produktiechef)
- de verantwoordelijke voor aankoop van machines, gereedschap en persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM)
- eventueel de arbeidsgeneesheer, de bedrijfsverpleegster, de verantwoordelijke voor de bedrijfsbrandweer

Externe begeleiding

Het bedrijf kan dit team eventueel aanvullen met een externe begeleider, die vooral aandacht zal hebben voor de volgende aspecten:

- opstellen en blijven aanhouden van een duidelijke planning
- indien nodig: formele opleiding van de staffunkties met betrekking tot de problematiek 'veiligheid op het werk'
- realistische taakverdeling en timing
- maximaal hergebruiken van de reeds bestaande systemen, procedures en richtlijnen
- vermijden van dubbel werk
- onafhankelijk advies bij conflicten en onzekerheden

- korrekte interpretatie van de VCA teksten
- indien opportuun voor het bedrijf: integratie van het VCA systeem met het bestaande ISO9000 en/of HACCP systeem
- bruikbaarheid van de werkinstructies veiligheid in de context van de interne opleiding van de arbeiders
- duidelijke interne verslaggeving over de voortgang van het VCA projekt
- voorbereiding van de certificerings-audit door externen

Plan van aanpak

De meest konkrete aanpak is het opbouwen van een reeks procedures die overeenkomt met de prioriteiten en met de praktische organisatie van het bedrijf.

Men vertrekt best van wat reeds bestaat (vanuit de geldende wettelijke verplichtingen), en vult dit aan met bijkomende procedures, werkinstructies, controlelijsten en formulieren voor die aandachtsgebieden uit VCA die nog niet voldoende uitgewerkt zijn.

Als voorbeeld volgt een overzicht van de dokumentatie, die werd opgesteld in een onderneming, nog voor er van VCA sprake was:

- telefoonlijst interne / externe instanties
- waarschuwings-, meldings-, interventie- en evacuatieprocedures bij brand of ramp
- interne hulpverleningsorganisatie
- ongevallenprocedures
- melding van schierongevallen (incidenten, bijna-ongevallen)

- persoonlijke bescherming
- veiligheidsinstructies verplicht te volgen door aannemers
- het voorkomingsbeleid
- rookreglementering

Na analyse van de inhoud van deze documentatie en vergelijking met de gedetailleerde VCA checklijst, blijkt dat de overblijvende aandachtsgebieden kunnen worden ingevuld door volgende punten verder uit te werken:

- beleidsverklaring veiligheid met jaarplan veiligheidsdoelstellingen en activiteiten
- aandachtspunten veiligheid bij selectie en opleiding van personeel
- planning van algemene informatiesessies, inspecties en toolboxmeetings
- aanvullingen bij de bestaande aankoopprocedures
- werkvergunningen
- projectveiligheidsplan

Per uit te werken punt wordt een kleine werkgroep gestart, die de problematiek onderzoekt en een werkbaar voorstel van procedure, werkinstructies en formulieren ontwerpt. Deze kleine werkgroepen bestaan bij voorkeur uit een lid van de VCA stuurgroep, plus een aantal mensen die de details van de problematiek kennen.

De werkgroep kan eventueel naar gekende IKZ technieken teruggrijpen om snel en doeltreffend van probleem tot oplossing te komen: Pareto-analyse, visgraatdiagram, flowchart.

Certificering

Op vandaag bestaat er nog geen officiële Belgische VCA certificering. Een aantal certificerende instellingen kunnen deze dienst echter wel aanbieden via affiliatie met een Nederlandse instelling.

Na het opstellen van een contract voor certificering, organiseert de certificerende instelling een eerste administratieve doorlichting op basis van relevante documenten die worden opgestuurd naar de externe auditor (procedures, werkinstructies, overzichtslijsten). De doorlichting op het bedrijf zelf bestaat voornamelijk uit gesprekken met de leden van het VCA team. Hierbij wordt, zoals bij een ISO9000 audit, voornamelijk gelet op het voorleggen van 'evidence': bewijsmateriaal, waarmee men kan aantonen dat wat men beschrijft, ook werkelijk zo gebeurt en dit ten minste al drie maanden vóór de audit. De doorlichting wordt aangevuld met bezoeken aan werklocaties, aangeduid door de auditor.

Naargelang de grootte en de ambities van het bedrijf, kiest men voor een VCA* of een VCA** certificering. Voor een VCA* certificering is slechts een beperkt deel van de VCA checklijst van toepassing. Indien het bedrijf slaagt, ontvangt het een certificaat dat drie jaar geldig is, op voorwaarde dat het bedrijf voldoende scoort op de tussentijdse audits (in principe minstens één maal per jaar). Het certificaat geldt voor alle activiteiten op een bepaalde lokatie. Men kan dus niet een VCA certificaat aanvragen voor een beperkte activiteit (bijvoorbeeld één bepaalde produktielijn of installatie) binnen het bedrijf. Dit is wel mogelijk bij ISO9000 certificering.

Besluit

Voor ieder bedrijf dat zijn veiligheidsbeleid op snelle en doeltreffende wijze verder wenst uit te bouwen, is het opstarten van een VCA systeem waarschijnlijk de meest renderende methode waar wij vandaag over beschikken. Voor bedrijven die reeds over een ISO9000 systeem beschikken, ligt de instapdrempel bovendien zeer laag.

CARL ADAMS N.V.

ERKEND SELECTIEBUREAU
SELECTIE, TRAINING EN ADVIES
VG. WS. 032

PERSONEELSRECRUTERING
ORGANISATIE & MANAGEMENT ADVIES

ARDOOISESTEENWEG 25, 8800 ROESLARE
TELEFOON: (051) 24 16 56 / 24 19 98
FAX (051) 24 02 06